

פרק ד'

ביאור ענין והיחס לפירוש של רש"י וחז"ל על התורה

פירוש רש"י על חומש הוא הפשט של הפסוק, ואילו שאר מפרשים הם פירוש נוסף להפסוק

א. והנה פירוש רש"י ז"ל, נתקבל בכלל ישראל כבר מימות הראשונים, בתור המפרש לתורה שבכתב ותורה שבע"פ^כ. ומובא^{כא} בשם החפץ חיים זצ"ל דפירוש רש"י על חומש הוא כמו גמרא^{כב}, וכבר נפסק בשו"ע (או"ח סי' רפ"ה) שנים מקרא ואחד תרגום או רש"י. ומובא בשם הגדולים (ערך ש' [ל"ה] רש"י) בשם ר"ת, שאמר שאין בכוחו לחבר פירוש כזה על מקרא. וטעמו של זה הוא, שרש"י בירר מה הוא הפירוש של חז"ל הנקרא 'פשוטו של מקרא'^{כג}, ושוב פירש ויישב את הפירוש שיהיה באמת מתיישבת בפשט הפסוק. והוא ממש מה שרש"י בעצמו כותב (בראשית פרק ל"ג פסוק כ"ד), "ואני לא באתי אלא ליישב פשוטו של מקרא". ואף כי הרבה פירושים נכללים בדברי המקראות, מ"מ עדיין אינם בגדר הפשוטו של מקרא של רש"י, שהוא

אוצר החכמה
13676

אוצר החכמה
13676

ב. עיין במגן אבות להתשב"ץ בסוף הקדמתו למסכת אבות שכתב, "פירוש רבינו שלמה ז"ל אשר לא היה כמוהו מפרש לשונות על כוונת אומרם", עכ"ל.

כא. בספר זכור לדוד מתולדות רבי דוד פרענקיל זצ"ל (עמוד תצ"ד) איתא, ששמע הגאון רבי דוד הנ"ל מהגאון רבי יחיאל מיכל פיינשטיין זצ"ל, ששמע מחותנו מרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל בשם החפץ חיים זצ"ל, "שפירוש רש"י על החומש שונה מפירוש רש"י על הגמרא, דרש"י על הגמרא הוא פירוש, ורש"י על החומש הוא גמרא", עכ"ל.

כב. עיין להלן בהערה ל"ג מש"כ מדברי המהרש"ל ביש"ש, שכל דברי רש"י הוא רז"ל.

כג. וכלשון החת"ס (בליקוטי תשובות חלק ההסכמות סימן כ"ה, בהסכמתו על תרגום לרש"י), "ורש"י ראש המפרשים אשר דרך בעקבות חז"ל אותן הדרשות הקרובים להבנת הפסוק ע"ד פשוטו", עכ"ל. [כלומר שבחז"ל יש כמה פירושים שונים במקראות, הן מדרשות חלוקות על דרך הדרש, הן מחלוקת בפסק הלכה הנובע מפירוש הקרא, ורש"י מבאר הפסוק על פי פשוטו]. וכן מבואר ברשב"ם בסיום סדר שמות והקדמת סדר ויקרא (ובמהדורות הישנות ומהדורת המאור הכל נדפס בהקדמת סדר ויקרא), עיי"ש.

כד. וכמו כן כתב רש"י בבראשית פרק ג' פסוק ח', עיי"ש.

הפשוטו של מקרא של חז"ל, והוא הפשט של הפסוק^כ. לכן, עיקר פירוש הפסוק שצריכים לדעת כשלומדים תורה שבכתב הוא פירוש רש"י, וכך נתקבל אצלנו שהוא הפירוש^כ של הפסוקים, כפי שמצינו בתוך תקנות קראקא^כ (לשנת שצ"ח שהועתק משנת שי"א) בראשות הב"ח

כה. וכמש"כ הרמב"ן בספר האמונה והבטחון בתחילת פרק ט', "אבל מה שכתוב בתורה כבר אמרו רבותינו זכרונם לברכה אין מקרא יוצא מידי פשוטו. ובאמרו אין מקרא יוצא, ולא אמר מקרא נדרש כפשוטו, למדנו כי אע"פ שיש לתורה שבעים פנים אין כל אחד מהם מכחיש הפשט, ואולי הפשט אחד מן הע'. ואם כן אין רשות לשום חכם לפרש בו פירוש שיכחיש את הפשט שאמרו רבותינו זכרונם לברכה", וכו', עכ"ל. וכוונתו הוא, דכל פירוש יהיה מה שיהיה א"א שיכחיש הפשוטו של מקרא שפירשו חז"ל להפסוק - דזהו הפשט של הפסוק. [וכן הוא לשון המהר"ל בבאר הגולה תחילת באר שלישי, "כי כל דבריהם [דברי חז"ל] הם דברים ברורים, והם עיקר פשט הכתוב". (ועיין לשונו בהקדמה לגור אריה לגבי פירוש רש"י, עיי"ש.)]

וכדי להבין חומר הענין יעויין בספר עליות אליהו הערה ל"ד (ההערה הוא מבעל הכתב והקבלה ז"ל), שהביא מכתב ממשכיל אחד להמשכיל הידוע בברלין (בעל הביאור הידוע), אודות מה שקרה עמו עם רבינו הגר"א ז"ל, איך שבא המשכיל אל הגר"א, ואמר להגר"א שרש"י אינו מפרש על דרך פשוטו של מקרא, וע"ז נאחז הגר"א רעדה בשמוע דיבורים אלו, ונתנו מלקות להמשכיל. וז"ל שם, "אמרתי [המשכיל] דיצה אינו שמחה בלשה"ק. השיב [הגר"א], הלא מקרא מפורש באיוב, לפניו תצוץ דאבה. אמרתי [המשכיל] בעלי הפשט יבארוהו על דרך לשון חכמים דץ ביה מידי. הוסיף ואמר [הגר"א], הלא רבינו הגדול רש"י ז"ל פי' דיצה לשון שמחה, השיבותיו [המשכיל] כי רש"י לא השכיל לפרש על דרך פשוטו של מקרא. וכרגע הרגשתי, כי אחזו רעדה לקול דברי, והשיב [הגר"א] בקול עוז, הלא רבותינו הקדושים בעלי המדרש פי' בלשון שמחה, וכו'. והשיבותיו [המשכיל], גם בעלי המדרש הלא נודע כי אינם מבעלי הפשט הנכון. ופנה [הגר"א] ערפו אלי ושב לחדרו", עכ"ל שם. ועיין שם בסוף שהלקו אותו מלקות ארבעים כדין מבזה ת"ח, ושמו צוארו "בסוגר בהחי ברזל האחוזים בקירות בית הכנסת, לעמוד קבל עם. וממעל לראשי הדביקו נייר, רשום עליו כי זה האיש נענש על שהלעיג על דברי רבותינו הקדושים. וכל הבא להתפלל תפלת המנחה, ובא ועמד, וקראו אותי פושע ישראל. ומפני לא חשכו רוק, וכמעט מאשר ירקו בפני, נעשה רקק מים מהלכת כמו ירדן לפני", עכ"ל. והדברים נוקבים ויורדים עד התהום, ודי למבין.

כו. ומהאי טעמא קראו הראשונים פירוש רש"י על התורה, "פירוש התורה", עיין בב"י סי' רפ"ה בשם הסמ"ג והרא"ש ועוד.

כז. הועתק מהפנקס של תקנות הת"ת של קראקא ע"י הרה"ג רבי מאיר ראפופורט ראב"ד דקראקא א"ז, (ראה הסכמתו לספר קיבוץ יהודה על הלכות טריפות), מובא בהבונה שיצא בשנת תרס"ד ע"י הרה"ג רבי יקותיאל קאמלהאר (מחבר כמה ספרים ובתוכם פירוש הרמב"ם על מסכת ר"ה יומא תמורה וספר מופת הדור, וידידו של המהרש"ם ועוד גדולי הדור), ונדפס בשנת תש"ד.

ויבינו במקרא

ובית דינו, "שהמלמד לא ילמוד עם התלמידים שום פירוש אחר רק פירוש רש"י, שהוא הנכון ע"פ פשוטו של מקרא^{כח} וע"פ האמת"^{כט}. ועל תקנות אלו כתב הב"ח [שהיה האב"ד שם] וז"ל, "הובא לפנינו התקנות הנמצאים שתקנו וחקקו הגאונים הקדמונים^ל, ומצאנו כל דבריהם נאמנים והמה עשויים ע"פ דתוה"ק". ודוקא פירושו של רש"י צריך ללמוד, כנפסק בשו"ע שם בשם הראשונים^{לא}, ועיין במ"א שם בסימן רפ"ה (ס"ק ג') שכתב - "שהוא עיקר שבנוי על יסוד התלמוד"^{לב}, ועיין בהערה^{לג}. ואלו שאר מפרשים הם בתור פירוש נוסף להמקרא, דפירוש רש"י

כת. וידוע המעשה עם מרן הגרי"ז מבריסק זצלה"ה, (הובא בספר הרב מבריסק חלק ג' עמוד 174-171), שבחן ילדים מת"ת תשב"ר בבני ברק בתשי"ט, ועל הפסוק ירה יירה השיב אחד הילדים ער וועט געשאסן ווערן [יירו בו]. וכששאל מרן זצלה"ה את המלמד מניין לו לילד ביאור זה, השיב לו המלמד שכן פירש הרשב"ם שם. והשיב לו מרן זצלה"ה, שרש"י מפרש יירה יושלח לארץ כמו ירה בים [כדין סקילה ובל"א אראפגעווארפן ווערן]. והוסיף מרן זצלה"ה ואמר להמלמד, כי ילדים אינם יודעים מהו פירוש רש"י או פירוש רשב"ם, וכל ידיעתם באה להם ממה שהם שומעים מהמלמד, ושומה על המלמד בחיידר לבאר לילדים את פסוקי התורה כפי פירוש רש"י שכן זהו הפשט, עכ"ל שם בספר הנ"ל. ובנוסח אחר שמעתי, שעם ילדים צריך ללמוד רק פשט של הפסוק, ופשט הוא רש"י, [והנוסח במקור הוא (בשערי אהרן בהקדמה יסודות וכללים במקרא אות י"ב, ובספר צהר לתבה עמוד א', וגם הכותב שמע נוסח זה מת"ח אחד ששמע מת"ח שהיה שם בשעת מעשה), "א קינד דארף ניט וויסען ניט רש"י און ניט רשב"ם, ער דארף וויסען טייטש - און טייטש איז רש"י"], והן הן הדברים. והוא כמו שכתבנו למעלה (בפנים המאמר) ובהערה לעיל (אות כ"ה) מהרמב"ן, דפשט של הפסוק הוא הפשוטו של מקרא של חז"ל שהוא פירושו של רש"י, וזהו מה שצריך ללמד עם התלמידים.

כט. וכלשון זה כתב הערוך השלחן בסימן רפ"ה סעיף י"ב: "וכן פירש"י מיוסד על פי דרשת רז"ל שהוא האמת הברור כמסיני", עכ"ל.

ל. כנראה כוונתו לרבינו הרמ"א ז"ל שהיה האב"ד בשנת שי"א, וכן כותב הרה"ג רבי מאיר ראפפורט שם וקורא לתקנות אלו תקנות רבינו הרמ"א והב"ח, [ואולי התקנות הם גם מהקודמים להרמ"א וכל שכן שהם מהגדולי עולם ששימשו אחריו שם, כמו השארית יוסף, בעל מעשי ד', המגלה עמוקות, ועוד]. והוסיף עוד רבי מאיר ראפפורט הנ"ל, שמשקראו אותם הב"ח גאונים קדמונים "לכן הנכון לדקדק בהם בכל אות כאשר ראוי לדקדק בדברי הראשונים זללה"ה".

לא. תוס' והרא"ש ועוד, עיין בב"י שם.

לב. ועיין במ"ב שם ס"ק ו' ובביה"ל שם ד"ה תרגום וגם פירוש רש"י, בסוגריים מרובעות שם.

לג. ובים של שלמה (קדושין פרק ב' סימן י"ד) כתב, "מכאן יראה מה שאמרו צריך כל אדם לחזור הפרשה עם פי' רש"י שהוא מנופה כסולת נקייה, וכל דבריו מדברי רז"ל" וכו', עיי"ש שהפליג יותר. והרא"ם בתשובה סימן פ' כתב, "אשר אין שום דבור מדבריו שאינו צריך חקירה רבה ועיון נפלא בכל המקומות

פרק ד' - ביאור ענין והיחס לפירוש של רש"י וחז"ל על התורה י

הוא הפירוש של חז"ל על המקרא כנ"ל. ועל דרך זה, הוא שאנו נגשים לשאר מפרשי המקרא^ל.

הבני יששכר ז"ל - לא ילמד עם בנו רק פירושם של חז"ל על הפסוקים

ב. ובספר מעין גנים לבעל הבני יששכר (פרק י"ב אות ו') כתב, וז"ל, "ע"כ אמרתי בעוניי, הגם שעד היום נתתי מקום לפירושי בעלי הפשט בפשטיות הפסוקים מתנ"ך, כמשארז"ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו. הנה זה היום, שראיתי כמה וכמה שערוריות בפירושי הרבה מהפשטנים. המשכיל על דרך, לא ילמוד לבנו פירושים שונים מבעלי הפשט, כי אם פירש"י וכדומה פירושי הקדמונים, אשר בשרד דברי חז"ל פשטי הפסוקים [יתארו] (וייפוהו) [צ"ל וייפו], בדבריהם הנעימים קרוב לפשוטו ומחבבים מדרשות חז"ל בכל מקום, באומרם הדרשא תידרש כי התורה כפטיש יפוצץ סלע. אבל אלו בעלי הפשט, החושבים להתחכם בחכמתם, ולהוציא הפסוקים לגמרי מדברי חז"ל, הרחק תרחיקו את בניכם מזה. וזה לדעתי מה שהזהירו רז"ל, מנעו בניכם מן ההגיון", עכ"ל.

ואח"כ ממשיך לומר, דמה"ט אנחנו מקדימים ללמד עם הבנים תורה שבע"פ. וז"ל, "וזאת לדעתי, ג"כ אשר מעולם תמהתי, אשר מנהגינו משנים קדמוניות, כאשר אנו מחנכים את בנינו לתורה, אזי תיכף אחר שלומדים עמהם פירוש המילות מאיזה פרשיות שבתורה, מתחילים ללמוד עמהם גמרא, והיה הדבר הזה בעיני לפלא וכו'. אבל שבתי וראיתי ונתיישבתי בדעתי, ובירכתי ברוך הבוחר בישראל ומנהגיהם, כי חז"ל אמרו "מנעו בניכם מן ההגיון", ע"כ יש ללמד ולחנוך את הנער תיכף בהתחילו להציץ פרח השכל, להיות בקי בשותא דחכמים ומדרשות חז"ל בתורה שבע"פ, עד [הכוונה טרם] שיהיה תקוע בלבו פשטיות המקראות, ואז

אשר לוקח מהם במשנה ובברייתא במכילתא ובספרא ובספרי וכולהו תלמודא ברבות ובתנחומא ובכל מדרשי האגדות אשר רבו מלספור^ל. ובהקדמה לצדה לדרך [לבעל הבאר שבע] כתב, שבדק "עם נר מצוה ואור תורה מאין מבוא ולאין מבוא של כל דיבור ודיבור של המאור הגדול רש"י בכל ש"ס מראשו לסופו ומסופו לראשו ובספרי ומכילתא ותנחומא ומדרש רבה" וכו', עכ"ל. וזהו מה שנתבאר בפנים, שכל דברי רש"י הוא רז"ל, שרש"י בירר לנו את הרז"ל שמפרש הפשוט של מקרא.

לד. וי"ל דזהו כוונת רשב"ם בתחלת פרשת וישב להמעין ומדקדק שם היטב, ועיין ברשב"ם בסיום סדר שמות ובהקדמת סדר ויקרא (ובמהדורות הישנות ומהדורת המאור הכל נדפס בהקדמת סדר ויקרא), שמבואר כן להדיא.